

Prospective
research

**Een bevolkingsaantal
van 1,2 miljoen mensen
in Brussel: hoeveel zijn
het er echt en is over
het hoofd gezien?**

Kernboodschappen

- 1** Voor het eerst wordt de volledige **niet-geregistreerde** Brusselse bevolking zeer gedetailleerd berekend aan de hand van demografische modellen (**'niet-geregistreerd'** = maakt geen deel uit van de officiële volkstellingen: dit omvat gedocumenteerde maar niet-geregistreerde groepen, zoals toeristen, bezoekers, diplomaten, en asielzoekers en migranten zonder papieren).
- 2** De schattingsmethode is objectief, transparant, herhaalbaar en overdraagbaar naar andere gebruikers en andere onderzochte bevolkingsgroepen.
- 3** De Brusselse niet-geregistreerde bevolking wordt geschat op ongeveer 125.000 inwoners, neemt af, vergrijst en is voornamelijk van niet-EU-afkomst.
- 4** De Brusselse bevolking **zonder papieren** afkomstig van buiten de EU wordt geschat op ongeveer 52.000, maar er zijn waarschijnlijk ook ongeveer 10.000 EU-burgers zonder papieren.
- 5** Brusselse beleidsmakers en instellingen kunnen nu beter onderbouwde beslissingen nemen op het gebied van gezondheidsbeleid (bv. Covid-vaccins voor immigranten zonder papieren), huisvesting (bv. leegstaande woningvoorraad) en kwesties die verband houden met migratie, integratie en buitenlandse betrekkingen.

Inleiding/samenvatting van de problematiek

Brussel telt officieel 1,2 miljoen inwoners, maar biedt ook onderdak aan vele anderen. Maar hoeveel precies? En wie zijn deze mensen: bezoekers en toeristen, asielzoekers, diplomaten, immigranten met of zonder papieren? Een aantal van deze groepen zijn te volgen in registers en statistieken, maar velen blijven onopgemerkt. In het MISAFIR-project wordt de totale niet-geregistreerde bevolking voor het eerst berekend in plaats van geschat, zeer gedetailleerd wat betreft leeftijd en geslacht, trends in de tijd en nationale afkomst. Bovendien zijn de berekeningen transparant en herhaalbaar.

Meten is weten, en besturen vereist kennis van zaken. Daarin ligt de werkelijke waarde van de MISAFIR-resultaten. Hoeveel doses van het COVID-vaccin moesten er besteld worden om de gehele Brusselse bevolking te kunnen vaccineren? Hoeveel van hen zijn kwetsbare, oudere, niet-geregistreerde mensen? Welke vaccinatiegraad werd bereikt bij niet-geregistreerde bevolkingsgroepen? Hoeveel plaatsen zijn er nodig in scholen en hoeveel wooneenheden worden ingenomen door deze bevolkingsgroepen? En wat is hun impact op de arbeidsmarkt of op de economie? Tot slot mogen we het recht van het grote publiek op neutrale, objectieve en verifieerbare informatie niet vergeten, vooral bij veelbesproken onderwerpen zoals migratie.

Methoden, benaderingen en resultaten/body

België beschikt over een statistisch overlijdensregister waarin elk sterfgeval binnen de landsgrenzen wordt geteld en een administratief register waarin alleen de sterfgevallen binnen de officiële bevolking worden geteld. Het verschil tussen beide registers zijn de niet-gekoppelde sterfgevallen. Wij hebben methoden ontwikkeld om deze niet-gekoppelde sterfgevallen te extrapoleren om zicht te krijgen op de levende niet-geregistreerde bevolking. We hebben berekeningen uitgevoerd voor zowel Brussel als België, voor EU- en niet-EU-bevolkingsgroepen en voor andere gegroepeerde nationaliteiten. Er moet worden benadrukt dat onze methoden een schatting maken van de totale niet-geregistreerde bevolking en niet beperkt zijn tot immigranten zonder papieren¹.

We hebben echter ook een afzonderlijke schatting gemaakt van de bevolking zonder papieren. Omdat we het aantal asielzoekers, toeristen, bezoekers en andere gedocumenteerde bevolkingsgroepen hebben afgetrokken van nauwkeuriger berekende totale schattingen, zijn we ervan overtuigd dat

de resultaten betrouwbaarder zijn dan eerdere cijfers over dit onderwerp.

De meest recente gegevens (2012-2016) schatten de totale niet-geregistreerde bevolking op 490.000 in België en 123.000 in het Brussels Gewest (inclusief asielzoekers, toeristen, bezoekers enz.).

De niet-geregistreerde bevolking neemt af: tien jaar eerder was deze groep ongeveer 20% groter. Het aantal niet-geregistreerde personen van zogenaamde “derde landen”² wordt geschat op ongeveer 200.000 (België) en 92.000 (Brussel) personen (zie onderstaande figuur voor de situatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Er is ook sprake van een daling van het aantal personen van derde landen, maar dat is volledig te wijten aan een daling van het aantal niet-geregistreerde kinderen.

Onder volwassenen stijgt het aantal nog steeds. Bij de verdeling van de niet-geregistreerde bevolking binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voeren Sint-Joost en Sint-Gillis de ranglijst aan. Op gemeentelijk

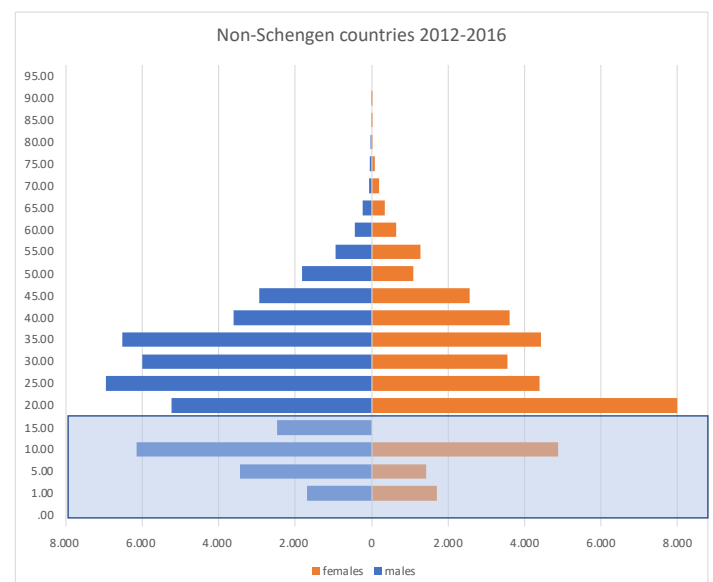
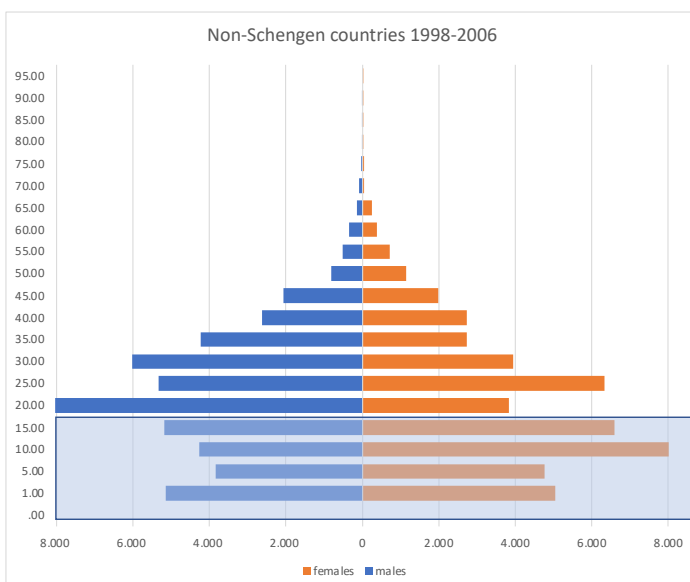
- ¹ Met ‘immigranten zonder papieren’ wordt verwezen naar personen die niet in het bezit zijn van de voor hun verblijf in België noodzakelijke geldige en niet-verlopen documenten, zoals bijvoorbeeld visums, lopende asielaanvragen, specifieke vergunningen, diplomatieke status, of buitenlands paspoort afgeleverd door een land waarmee de Belgische staat of de Europese unie akkoorden voor versoepeld reisverkeer heeft afgesproken. EU-burgers mogen zich gezien de Schengen-akkoorden vrij bewegen binnen de Unie, maar zijn onderworpen aan een registratieverplichting vanaf 3 maanden ononderbroken verblijf. Wanneer deze EU-onderdanen zich niet houden aan de registratieverplichting worden ze volgens bovenstaande definitie ook ‘immigranten zonder papieren’, ook al is het weinig gebruikelijk om hen zo te benoemen.
- ² ‘Derde landen’ met betrekking tot het vrij verkeer van personen zijn alle landen buiten de EU-lidstaten en geassocieerde landen (Noorwegen, IJsland, Liechtenstein en Zwitserland), die dus niet van het vrije personenverkeer genieten. Zie ook: <https://dofi.ibz.be/nl/themes/onderdanen-van-derde-landen>

Methoden, benaderingen en resultaten/body

niveau bestaat er een zeer sterk verband tussen laag mediaan inkomen, aandeel van de (officiële) bevolking dat van buitenlandse afkomst is en aandeel niet-gekoppelde sterfgevallen. De aanwezigheid van niet-geregistreerde inwoners weerspiegelt niet alleen de sociale ongelijkheid tussen gemeenten, maar vormt ook een versterkende factor.

Tot slot bedraagt het geschatte aantal immigranten zonder papieren (van buiten de EU) ongeveer 112.000 voor België en 50.000 voor Brussel, wat iets lager ligt dan de meeste eerdere schattingen.

Ruw geschat zijn er ook 10.000 EU-burgers zonder papieren, die zich niet aan de registratieplicht hebben gehouden.

Conclusies

Met dit nieuwe onderzoek en deze nieuwe technologie is het mogelijk de omvang en samenstelling van niet-geregistreerde bevolkingsgroepen op te volgen met behulp van beproefde instrumenten en modellen uit de demografie. Vergeleken met eerdere pogingen om die bevolkingsgroepen te meten, levert dit aanzienlijke voordelen op. Ten eerste is dit waarschijnlijk de allereerste keer dat de **totale** bevolking wordt geschat in plaats van afzonderlijke segmenten ervan (bevolking zonder papieren, toeristen, ...), en zeker de eerste keer dat zo veel details voorhanden zijn.

Ten tweede zijn alle modellen en berekeningen op objectieve feiten gebaseerd en kunnen ze worden herhaald door derden. De software en technologie worden gedeeld met BISA-Perspective.brussels om de duurzaamheid van de onderzoeksresultaten te garanderen. Het belangrijkste is dat veel gebruikers en overheidsinstanties voortaan streefdoelen en benchmarks voor hun beleid kunnen vaststellen en evalueren, ook voor de niet-geregistreerde bevolkingsgroepen waar ze voorheen weinig vat op hadden.

Beleidsaanbevelingen

1. De eerste aanbeveling is eenvoudig en duidelijk. Ze kan zelfs overbodig lijken, aangezien ze van toepassing is op elk uit overheidsmiddelen gefinancierd onderzoek. Maar er zijn waarschijnlijk slechts zeer weinig onderzoeksonderwerpen die voor zo'n brede waaier aan domeinen en potentiële gebruikers van belang zijn als hier het geval is. Dit is namelijk de onderzoeksresultaten zo breed mogelijk te verspreiden, naar verschillende sectoren en verschillende niveaus van potentiële gebruikers, en dat in verschillende formaten zodat ze de potentiële gebruikers daadwerkelijk bereiken. Als wetenschappers staan we paraat om onze eigen specifieke rol op te nemen, maar het BISA is ongetwijfeld een ideale partner om de resultaten buiten de academische wereld te delen.

Enkele voorbeelden: Brusselse politici verdedigen de Brusselse belangen, reactief of proactief, op hogere niveaus (federaal, internationaal), bijvoorbeeld wanneer wettelijke herzieningen met betrekking tot het Rijksregister en de subregisters (bv. Protocol) worden besproken, of op internationaal niveau met betrekking tot de EU en haar instellingen, haar diplomatieke vertegenwoordigingen en haar burgers die in Brussel wonen, werken of studeren. In die gevallen heeft dit niet alleen gevolgen voor het Brussels Gewest, maar nog sterker voor de 19 gemeenten en hun diensten voor burgerlijke stand. Onze onderzoeksresultaten helpen een inschatting te maken van de potentiële impact die structurele veranderingen betreffende migratiekwesties hebben. Voor interne aangelegenheden zijn gezondheidszorg en preventie van bijzonder belang, maar ook

huisvesting, openbaar vervoer, culturele zaken, onderwijs, toerisme, lokale formele en informele economie, de arbeidsmarkt enz. In veel van deze domeinen is de privésector ook zeer actief: toerisme, vastgoed en uiteraard de economie en arbeidsmarkt. Tot slot heeft het ook brede publiek recht op gedetailleerde informatie. Wie op zoek is naar deze informatie, moet ze via publieke en neutrale kanalen kunnen vinden.

2. De tweede aanbeveling is om de resultaten te gebruiken teneinde een dialoog op gang te brengen en bruggen te slaan naar de belangrijkste gemeenschappen die in het onderzoek naar voren kwamen, zonder mensen met een tijdelijke verblijfsstatus of mensen zonder papieren uit te sluiten. Als de term "bevolking" ruim wordt geïnterpreteerd, is de Brusselse bevolking meer dan 10% groter dan wat in het Rijksregister is opgenomen. Het onderzoek heeft nieuw licht geworpen op de demografische gegevens van die bijkomende 10% inwoners: de bevolking uit EU-Schengen- en niet-Schengen-landen, de Noord-Afrikaanse, Sub-Saharaans Afrikaanse en Oost-Europese bevolking, en schattingen van de bevolking met of zonder papieren.

We weten welke bevolkingsgroepen groeien of krimpen. Het aandeel van niet-gekoppelde sterfgevallen helpt om die ontwikkelingen te begrijpen. Bruggen slaan is een kwestie van wederzijds belang, zowel voor de Brusselse autoriteiten als voor die gemeenschappen. Het helpt bij het omgaan met noodsituaties zoals uitbraken van besmettelijke ziekten, openbare veiligheid of natuurrampen. Maar contacten zijn vooral nuttig als hulplijnen

Beleidsaanbevelingen

en om informatie in beide richtingen uit te wisselen. De autoriteiten hebben baat bij een beter inzicht in de dagelijkse behoeften en verlangens van mensen die vroeg of laat mogelijk reguliere burgers worden. Niet-geregistreerde inwoners hebben baat bij informatie over beschikbare ondersteuning en over hun rechten met betrekking tot veilige en gezonde huisvesting en werkplekken, medische zorg en bescherming tegen uitbuiting. Rechten gaan uiteraard gepaard met plichten, zoals de verplichting voor Schengen-burgers om zich in te schrijven bij een gemeente wanneer zij langer dan 3 opeenvolgende maanden in België verblijven. Van de 10% schaduwbevolking in Brussel, leeft een groot deel in preciaire omstandigheden. Dialoog en informatie-uitwisseling zijn basisstappen om die situatie te verbeteren.

3. De derde aanbeveling is om grondig na te denken over wat de langetermijndoelstellingen van de Brusselse beleidsmakers zijn met betrekking tot verschillende migratiekwesties. Brussel is een van de meest diverse hoofdsteden van Europa, niet alleen wat nationaliteiten betreft, maar vooral wat de invloed van migratie op de uitersten van de maatschappelijke ladder en alle lagen daartussen betreft. Meer dan 75% van de officiële Brusselse bevolking heeft een buitenlandse nationaliteit of achtergrond (Statbel, 2022). Brussel is ook de belangrijkste doorgangspolek voor internationale migratie naar België. Hoe kunnen we het meeste uit migratie halen voor Brussel, door Brussel optimaal tot zijn recht te laten komen voor zijn inwoners met een migratieachtergrond, is een essentiële optimalisatievraag voor

de toekomst. Daarom is het belangrijk te beoordelen hoe alle componenten van migratie kunnen worden ondersteund zodat zij bijdragen aan het individuele en collectieve welzijn: internationale studentenuitwisseling, toerisme, instroom voor korte en lange verblijven om allerlei redenen, asiel, ...

Zodra de doelstellingen zijn vooropgesteld, kan de volgende stap erin bestaan alle regelgeving en beleidsmaatregelen door te lichten om na te gaan of ze ongewenste effecten hebben die de belangenafstemming tussen Brussel en zijn inwoners in het algemeen schaden of tegenwerken.

4. Een vierde en laatste aanbeveling is om door te gaan met het monitoren, het verzamelen van nieuwe gegevens en het bestuderen van niet-geregistreerde bevolkingsgroepen en migratie in Brussel in het algemeen. Gezien het belang van migratie voor de bevolking, de economie en het imago van Brussel wereldwijd, spreekt dit vanzelf. Twee onderzoeksgebieden zijn essentieel. Ten eerste het verbeteren van gegevens en monitoringinstrumenten. We beschikken nu over betere schattingen voor de totale niet-geregistreerde bevolking dan voor sommige groepen die wel in de registers voorkomen, zoals asielzoekers. Onderdak bieden aan asielzoekers is een federale verantwoordelijkheid, terwijl het opvangen van anderen onder de verantwoordelijkheid van Brussel valt. Het is dus cruciaal een onderscheid te kunnen maken tussen beide, zelfs al gaat het slechts om een onderscheid in cijfers. Hoeveel mensen zijn er dus werkelijk opgenomen in het asielregister voor Brussel,

Beleidsaanbevelingen

en hoe veranderen die aantallen in de loop van de tijd? Hoeveel mensen zijn opgenomen in het Protocolregister (EU en andere) en hoeveel daarvan wonen er in de hoofdstad? Welke gevolgen hebben visa van het type C en D op Brussel? Hoe lang blijven visumhouders daadwerkelijk voordat ze naar huis terugkeren of een verlenging aanvragen. Onze schattingen zouden aanzienlijk verbeteren, vooral voor de bevolking zonder papieren, als migranten met papieren en bezoekers in Brussel nauwkeuriger bekend zouden zijn.

Het tweede aspect is het opvolgen van trends die de toekomstige welvaart van niet-geregistreerde inwoners in gevaar kunnen brengen. Het laatste decennium hebben we een aanzienlijke vergrijzing vastgesteld van de niet-geregistreerde bevolking in Brussel. Als dit betekent dat groepen mensen die het einde van hun productieve leven naderen, gevangen zitten in precaire omstandigheden, moeten er maatregelen voor de toekomst worden genomen.

Uit onderzoek weten we ook dat sterftepatronen bij niet-geregistreerde burgers gekenmerkt worden door een hoog sterftecijfer als gevolg van oorzaken die te vermijden/voorkomen zijn, zoals hart- en vaatziekten. Oorzaakspecifieke sterftepatronen in niet-geregistreerde bevolkingsgroepen moeten worden bestudeerd zodat tijdig passende maatregelen kunnen worden genomen en de volksgezondheid wordt verbeterd.

Lijst van publicaties

Lafaut, D., Vandenheede, H., Surkyn, J., & Coene, G. (2019).

Counting the non-existing: Causes of death of undocumented migrants in brussels-capital region (Belgium), 2005-2010. *Archives of Public Health*, 77(1)

Neels, K., Wood, J., Surkyn, J., & Gadeyne, S. (2022).

Spatial variation of migrant-native mortality differentials by duration of residence in Belgium: A story of partial convergence. Population, Space and Place, 28(3)

Surkyn, J., Gadeyne, S., & Verhaeghe, P-P.

Deconstructing duration of residence and the Migrant Mortality Advantage: Migration bonus, paradox or artefact?

Surkyn, J., Ahmad Yar, A. W., Ceylan, D., Vanthomme, K., & Bircan, T. (2022).

An analysis of mortality rates for estimating undocumented migrants in Belgium. Leuven: HumMingbird Project 870661 - Horizon 2020.

Surkyn, J.

Non-register migrant populations in Belgium and Brussels: mortality based estimation. Doctoraal proefschrift voor het behalen van de graad van doctor in de Sociologie. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

Auteur & project

Johan Surkyn werkt al 35 jaar als socioloog en demograaf bij Interface Demography/Vrije Universiteit Brussel. Zijn vakgebied strekt zich uit van migratie en bevolkingsprognoses tot huisvesting, gezinsdemografie en het gebruik van administratieve gegevens voor sociaal en demografisch onderzoek. In dit onderzoek is het verband tussen formele demografie (sterftetafels) en migratie het essentiële element om de onzichtbare Brusselse bevolking in te schatten.

Contactgegevens en meer informatie vind je [hier](#).

DISCLAIMER

Dit onderzoek werd uitgevoerd met de steun van Innoviris (subsidienummer 2020-PRB-146).

Alle meningen, overtuigingen en aanbevelingen in deze beleidsnota behoren volledig toe aan de auteur. Innoviris kan er niet aansprakelijk voor worden gesteld.

Prospective
research

Via het programma Prospective Research wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest onderzoeksprojecten financieren met een tweeledig doel: een solide gewestelijke toekomstvisie en oplossingen uitwerken voor de specifieke uitdagingen waarmee Brussel de komende jaren zal worden geconfronteerd. De oplossingen die de gefinancierde projecten voorstellen, moeten rekening houden met de stedelijke complexiteit van Brussel en zijn ecologische, sociale en economische transitiedoelstellingen. Het programma richt zich tot onderzoekers in zowel de humane wetenschappen als in de exacte of toegepaste wetenschappen.

***WE FUND
YOUR
FUTURE***